

การศึกษาแบบบูรณาการโดยใช้ระบบครอบครัวเสมือนต่อความคงทนของอัตลักษณ์ จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ในบัณฑิตโครงการผลิตพยาบาลชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน จังหวัดขอนแก่น

จुरี แสนสุข สม.* นีระมล สมตัว พย.ม.** แสงดาว จันทร์ดา พย.ม.***

* พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น

*** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น

บทคัดย่อ

การประเมินผลการจัดการศึกษาแบบบูรณาการโดยใช้ระบบครอบครัวเสมือนและศึกษาความคงทนของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในบัณฑิตโครงการพยาบาลชุมชน เป็นการวิจัยและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งรูปแบบการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะเวลาในการศึกษาระหว่าง มีนาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2558 โดยทำการศึกษาจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 5 คน ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 5 คน อาจารย์ในโครงการพยาบาลชุมชน รุ่นที่ 1 จำนวน 5 คน รุ่นที่ 2 จำนวน 5 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการผลิตจากสถาบันการศึกษา จำนวน 1 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการผลิตจากสถานบริการ จำนวน 1 คน ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนจำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากชุมชนจำนวน 10 คน

ผลวิจัย พบว่า โครงการผลิตพยาบาลชุมชน มีนโยบายและแนวทางแก้ปัญหาที่มีความชัดเจนผู้บริหารทุกระดับให้ความสำคัญ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะขาดแคลนพยาบาลชุมชนเป็นการเพิ่มปริมาณและเน้นคุณภาพของพยาบาล ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมตามบริบท ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทำให้บัณฑิตเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการคิดเป็นระบบ มีความสุขในการเรียนรู้ การใฝ่เรียนรู้ มีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์และมีความคงทนของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือน โดยเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงแบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้มีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยหลักเหตุผล รู้และเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีพฤติกรรมทำให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การศึกษาแบบบูรณาการ ระบบครอบครัวเสมือน ความคงทนของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์โครงการผลิตพยาบาลชุมชน

Effects of Simulated Families on the Persistent Service-Minded Identity with a Human Heart in a Community Nurse Production Project for the Community and by the Community in Khon Kaen: an Integrative Study

Juree Sansuk M.PH * Niramol Somtua M.N.S.** Sangdao Janda M.N.S.***

* Specialist Nurses, College of Nursing, Khon Kaen ** Specialist Nurses, College of Nursing, Khon Kaen *** Professional Level Nurses, College of Nursing, Khon Kaen

Abstract

This qualitative study was conducted to evaluate the integrated education system using simulated families and sustainability of service-minded identity with a human heart among baccalaureate nursing program graduates. Data were collected from focus group discussions and in-depth interviews in June 2558. Participants were 10 nurses who graduated in 2013-2014, 10 nurse instructors from the community nurse production project (CNPP), an expert from higher education institute, an expert from one health care facility, five administrators from the CNPP, and ten participants who were community leaders, local experts, local elders, and stakeholders.

Results indicated that the CNPP had well established policies and problem-solving guideline that administrators at all levels recognized. This project could truly solve the community nursing shortage by increasing the number of registered nurses who were compatible with the community context. An integrative education with simulated families resulted in systems -thinking among nursing graduates. They possessed skills in critical thinking, reasoning, and understanding of themselves and others. They were delighted in learning and had service-minded that sustained even after their graduation.

Keywords: integrated education, simulated family, retention of identity psychiatric services with a human heart, community project

บทนำ

สถานการณ์ขององค์การพยาบาลทั่วโลก คาดว่าในปี พ.ศ. 2563 มีแนวโน้มที่จะเผชิญกับการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพประมาณ 400,000 คนประเทศสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ปี พ.ศ. 2558 จะมีแนวโน้มขาดพยาบาลวิชาชีพร้อยละ 20 และคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 29 ในปี พ.ศ. 2563

จากการศึกษาของ วรวิณี เตียววิเศษ และอารีรัตน์ ขำอยู่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลในนครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม ได้แก่ สถานะภาพสมรส การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและรายได้รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร¹

ส่วนสถานการณ์ในประเทศไทย พบว่า อัตราการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพ เป็นปัญหาที่สะสมมานานกว่า 3 ทศวรรษ ซึ่งปัญหาการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพไม่ได้เกิดจากการผลิตไม่เพียงพอ แต่เกิดจากการที่พยาบาลวิชาชีพคงอยู่ในระบบไม่นาน พยาบาลที่มีอยู่ เมื่อจบการศึกษากลับไม่ได้รับบรรจุเป็นข้าราชการ ส่งผลให้พยาบาลรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบบริการภาครัฐมีอัตราการทำงานสั้น จากการขาดความเชื่อมั่นการทำงาน ทำให้ประมาณ ร้อยละ 48.7 ของพยาบาลรุ่นใหม่ออกจากงานภายใน 1 ปีแรก ขณะที่ผู้ที่ได้รับการบรรจุมีอัตราการคงอยู่นานมากกว่าถึง 9 เท่า² จากการศึกษาของกฤษดา แสงวงศ์³ พบว่า ปี พ.ศ.2548 ประเทศไทยขาดพยาบาลวิชาชีพทั้งสิ้น 31,260 คน และปี พ.ศ. 2548-2549 พยาบาลวิชาชีพจบใหม่ไม่รายงานตัวเข้ามาทำงานใน โรงพยาบาลภาครัฐถึงร้อยละ 23 ทำให้เกิดการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลภาครัฐ และจากการสำรวจข้อมูลพยาบาลวิชาชีพที่กำลังสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2550 ของสถาบันพระบรมราชชนก พบว่า มีผู้แสดงความประสงค์จะปฏิบัติงานในโรงพยาบาลต่าง ๆ ไม่ถึงร้อยละ 30⁴ นอกจากนี้สภาการพยาบาลรายงานว่า มีพยาบาลลาออกจากระบบราชการ รวมทั้งเปลี่ยนสายงาน เฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปีหรือประมาณ 3,000 คน⁵ และพยาบาลวิชาชีพที่จบใหม่ใน ปี พ.ศ.2551 จากสถาบันพระบรมราชชนก จำนวน 2,500 คน ปฏิเสธการทำงานตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลรัฐประมาณ 1,200 คน สรุปแล้วขณะนี้จำนวนพยาบาลวิชาชีพจบใหม่ที่จะทดแทน พยาบาลวิชาชีพที่ลาออก อยู่ในสถานะติดลบมากกว่าปีละ 2,000 คน⁶ นอกจากนี้ยังพบปัญหาการคงอยู่ของพยาบาลวิชาชีพที่มีอัตราลดลงเรื่อย ๆ ดังรายงาน การศึกษาระยะยาวของกฤษดา แสงวงศ์ ทินกร โนรี เพชรสุนีย์ ทั้งเจริญกุล และนงลักษณ์ พะไถยะ² เพื่อติดตามดูชีวิตการทำงานและสุขภาพของพยาบาล มีระยะเวลา 20 ปี เริ่มปี พ.ศ.2552 ถึง พ.ศ.2572 ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่า พยาบาลจบใหม่มีความตั้งใจทำงานในวิชาชีพพยาบาลร้อยละ 99 ในปี⁷ 2

ลดลงร้อยละ 98 ในปี⁸ 3 เหลือร้อยละ 95 ในปี⁹ 4 ลดลงเหลือร้อยละ 80 และเมื่อทำงานปีที่ 5 อัตราการคงอยู่ร้อยละ 80.2

จากข้อมูลบุคลากรสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ.2549 มีพยาบาลวิชาชีพจบใหม่มารายงานตัวทำงานในโรงพยาบาลชุมชน สถานีอนามัย และโรงพยาบาลขอนแก่นจำนวน 23 คน 2 คน และ 46 ตามลำดับ และปี พ.ศ.2550 จำนวน 29 คน 2 คน และ 69 คนตามลำดับ แต่เมื่อทำการสำรวจ ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2551 พบว่า พยาบาลวิชาชีพ จากโรงพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลขอนแก่นมีอัตราการลาออก ในปี พ.ศ.2549 จำนวน 8 คน ร้อยละ 34.5 และ 16 คน ร้อยละ 39.3 ตามลำดับ และปี พ.ศ.2550 จำนวน 7 คน ร้อยละ 24.1 และ 26 คน ร้อยละ 37.7⁷ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาล ในปี พ.ศ. 2545 จังหวัดขอนแก่นจึงได้ริเริ่ม “โครงการผลิตพยาบาลชุมชน เพื่อชุมชนของชุมชนและโดยชุมชน” โดยนำร่องขึ้นที่อำเภอหนองเรือ มีโรงพยาบาลหนองเรือเป็นแกนประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน จากโครงการดังกล่าวทำให้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลรวมทั้งอัตราคงอยู่ในงานเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นร่วมกับโรงพยาบาลขอนแก่น โรงพยาบาลชุมชนและวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสอนแก่น จึงได้ร่วมกันดำเนินโครงการผลิตพยาบาลชุมชนเพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2552-2558 การคัดเลือกนักเรียนที่จะเข้าศึกษา เน้นการส่งเสริมคนดีที่มีจิตอาสาและมีภูมิลำเนาในแต่ละพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น ผ่านกิจกรรมเยาวชนจิตอาสา รับนักศึกษาปีละ 50 คน จำนวน 4 ปี รวมเป็น 200 คน เพื่อให้มีพยาบาลชุมชนเพียงพอครอบคลุมการให้บริการทุกพื้นที่ ภายใต้แนวคิดการแก้ปัญหาด้วยการพึ่งตนเองในจังหวัดขอนแก่น

กระบวนการจัดการเรียนการสอน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสอนแก่น กำหนดอัตลักษณ์บัณฑิต “บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ มุ่งเน้นให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ รวมทั้งการปมเพาะคุณลักษณะคือ มุ่งสร้างคนดี⁸ กระบวนการผลิตต้องรวมการปมเพาะทางจิตวิญญาณทำให้เข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางความคิดและเห็นมิติทางสังคมเชิงซ้อนเพื่อให้มีทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข⁹ ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในหลักสูตรทั่วไปและกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยการพัฒนาระบบการศึกษาแบบบูรณาการ ภายใต้นวัตกรรมระบบครอบครัวเสมือนนอกแบบการเรียนรู้อให้มีหลากหลายทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการออกแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สามารถพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม (ดี เก่ง และมีความสุข) ผ่านการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรในองค์กรให้ทำหน้าที่เปรียบเสมือนสมาชิกครอบครัวเดียวกัน ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ร่วมกับ

ทักษะการใช้สุนทรียสนทนา ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข¹⁰ ในขณะที่ยวกันแนวคิดของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative education) เน้นการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนด้านความร่วมมือในทักษะทางวิชาชีพ ความใฝ่รู้ทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความตระหนักรู้ในบทบาทของตน และความตระหนักในคุณค่าของตนเอง รู้จุดยืนของตนและเรียนรู้ที่จะรู้ทันความรู้สึกของตนและของผู้อื่น ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์¹¹ การจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ การเรียนรู้ทฤษฎีทางการพยาบาล สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มียุทธศาสตร์ของทฤษฎีทางการพยาบาลผ่านการศึกษาค้นคว้าและชี้้นำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นทีม มีความใฝ่รู้และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับการพัฒนามันifesto การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21^{12,13} เพื่อพัฒนาทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานในชุมชน

สำหรับอาจารย์ในโครงการพยาบาลชุมชนฯ ได้วางแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและปรัชญาการศึกษาที่เน้นการบูรณาการโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการสนับสนุนงบประมาณ โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นหรือโรงพยาบาลชุมชนเจ้าของทุน จัดสรรเงินเพื่อเป็นงบดำเนินการในการจัดการศึกษาของวิทยาลัย จำนวน 30,000 บาท /คนปี ตลอดหลักสูตร 4 ปี สนับสนุนงบประมาณในการสร้างหอพักนักศึกษา และแหล่งทุนเพื่อเตรียมการจ้างงานพยาบาลชุมชน โดยงบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการผลิตพยาบาลชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นกรลงนามข้อตกลงร่วมกันระหว่างปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้อำนวยการสถาบันพระบรมราชชนก ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข เขต 12 ในขณะนั้น นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ขอนแก่นและผู้อำนวยการโรงพยาบาล ขอนแก่น¹⁴

ปัจจุบันบัณฑิตพยาบาลในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ ได้สำเร็จการศึกษาไปแล้วจำนวน 2 รุ่น จำนวน 100 คน และให้บริการในหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่และชุมชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการประเมินและติดตามผลการจัดการศึกษาแบบบูรณาการโดยใช้ระบบครอบครัวเสมือนต่อความคงทน ของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา โครงการผลิตพยาบาลชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน จังหวัดขอนแก่นว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของระบบบริการสุขภาพ ระดับท้องถิ่น และนำผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาวิกฤติ

อัตรากำลังทางการพยาบาลสำหรับจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความคงทน ของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในโครงการพยาบาลชุมชนฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วยบัณฑิตพยาบาลในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ ที่สำเร็จการศึกษา ปี 2556 จำนวน 5 คน ปี 2557 จำนวน 5 คน อาจารย์ในโครงการพยาบาลชุมชนฯ รุ่นที่ 1 จำนวน 5 คน รุ่นที่ 2 จำนวน 5 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการผลิตจากสถาบันการศึกษา จำนวน 1 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้บริหารและรับผิดชอบศูนย์ประสานงานในสถานบริการ จำนวน 1 คน ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตพยาบาลในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ จำนวน 5 คนและผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุจากชุมชนบ้านเปิดจำนวน 10 คน

เครื่องมือในการถอดบทเรียน After Action Review (AAR) เป็นแบบสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยใช้แนวคำถาม ประกอบด้วย รู้สึกอย่างไร ได้เรียนรู้อะไรและจะนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไร มีการตรวจสอบความถูกต้องสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดให้เป็นระบบระเบียบ ให้ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมาย

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 37 คน ประกอบด้วย บัณฑิตพยาบาลในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ ที่สำเร็จการศึกษา ปี 2556 จำนวน 5 คน บัณฑิตพยาบาลในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ ที่สำเร็จการศึกษา ปี 2557 จำนวน 5 คน อาจารย์ในโครงการพยาบาลชุมชนฯ รุ่นที่ 1 จำนวน 5 คน อาจารย์ในโครงการพยาบาลชุมชนฯ รุ่นที่ 2 จำนวน 5 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการผลิตจากสถาบันการศึกษา เป็นผู้บริหารและริเริ่มในกระบวนการผลิตพยาบาลชุมชนฯ จำนวน 1 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการผลิตจากสถานบริการ เป็นผู้บริหารและรับผิดชอบศูนย์ประสานงานในสถานบริการของโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ จำนวน 1 คน ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตในโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯจำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุจากชุมชนบ้านเปิดจำนวน 10 คน

1. ความคิดเห็นต่อโครงการผลิตพยาบาลชุมชนฯ เพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน จังหวัดขอนแก่น จากการ

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้พบว่า โครงการนี้มีนโยบายและแนวทางแก้ปัญหาที่มีความชัดเจนและสามารถแก้ไขปัญหาภาวะขาดแคลนพยาบาลชุมชน เป็นการเพิ่มทั้งปริมาณและเน้นคุณภาพของพยาบาลชุมชน ที่มีคุณลักษณะความเหมาะสมตามบริบท ผู้บริหารทุกระดับให้ความสำคัญ ประสานความร่วมมือเกิดเป็นพันธะสัญญาร่วมในการผลิตพยาบาลชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่างประสานความร่วมมือ อาศัยทีมแกนนำที่มีความมุ่งมั่น การประสานงานที่มุ่งประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก การเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างสถานศึกษาและสถานบริการที่มีระบบการประสานงานทุกระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติ การแก้ไขข้อจำกัดด้านอัตราค่าจ้างอาจารย์พยาบาล เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาพยาบาลที่มีมาตรฐานและมีคุณภาพให้แก่พยาบาลชุมชนในโครงการ ความร่วมมือที่มาจากความคิดเห็นร่วมกัน คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ ของระดับนโยบายที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการเพิ่มการผลิตพยาบาลวิชาชีพจำนวน 200 คน โดยแบ่งเป็น 4 รุ่นๆ ละ 50 คน เริ่มปีการศึกษา 2553; 2554; 2555 และปีการศึกษา 2556 แต่ละรุ่นใช้เวลาศึกษา 4 ปี โดยใช้หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ผู้บริหารได้สะท้อนว่า “เป็นโครงการที่มีประโยชน์ในการแก้ปัญหาของจังหวัดขอนแก่นในด้านสาธารณสุข ที่ขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพ ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนจริงๆ เพราะเป็นการผลิตพยาบาลให้กลับมาทำงานในชุมชน” และบัณฑิตพยาบาล แสดงความคิดเห็นว่า “ตั้งแต่ตอนเรียนทั้งในการเรียนและการทำกิจกรรม กิจกรรมที่ลงในชุมชน ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ช่วยปูพื้นฐานทางด้านวิชาชีพและการพบปะกับผู้คน ในการเรียนพยาบาลแหล่งฝึกมีความเหมาะสม เริ่มต้นฝึกงานครั้งแรกที่โรงพยาบาลขอนแก่น มีความพร้อมในการเป็นแหล่งฝึกที่ดีมากทำให้ได้ประสบการณ์ที่ดี ส่วนแหล่งฝึกที่อื่นและโรงพยาบาลต้นสังกัดของเราได้รับการดูแลอย่างดีพอจนมาได้มาลงทำงานในบ้านตนเองดีมาก ๆ ได้กลับมาดูแลบุคคลใกล้ชิด ได้กลับมาดูแลพ่อแม่ที่บ้านด้วย ช่วยลดปัญหาการโยกย้ายกลับภูมิลำเนาได้ดี” “การกลับมาทำงานในพื้นที่ รู้สึกดีมาก ทำให้สุขภาพจิตดีมาก อยู่ใกล้พ่อแม่ ได้ดูแลพ่อแม่” ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตสะท้อนว่า “พยาบาลที่จบมาจากโครงการพยาบาลชุมชน มีความอดทนสูง ไม่ทิ้งทุน คุ่มกับการคัดเลือกให้เข้าเรียนเด็กทุนมีความเสียสละสูงมาก”

2. ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ระบบครอบครัวเสมือนต่อความคงทนของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในบัณฑิต โครงการผลิตพยาบาลชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน ในการพัฒนานักศึกษาโดยใช้นวัตกรรม ระบบครอบครัวเสมือน พบว่า

1) บัณฑิตเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ บัณฑิตสามารถเปลี่ยนวิธีการคิด เมื่อเกิดปัญหาหรือ

สถานการณ์ที่ต้องจัดการแก้ไข มีการใช้วิธีคิดหลายแบบ หาเหตุผลและใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มองความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหา กระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดใคร่ครวญ มีทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมบริการที่ดี สนองตอบพร้อมให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยความเอาใจใส่ บัณฑิตประเมินตนเองว่า “การเข้าเรียนในโครงการนี้ ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงในตนเอง มีความคิดด้วยเหตุผลมากขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตการทำงานและบัณฑิตพยาบาลมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า” ระบบครอบครัวเสมือนที่ถูกบ่มเพาะมาตั้งแต่ปี 1 ซึ่งตอนนั้นก็ยังไม่เข้าใจยังงอแงอยู่ เวลาถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม แต่เห็นว่าช่วยฝึกความอดทน ที่จะเรียนรู้กับเพื่อน ทำให้เข้าใจตัวเอง รู้สึกขอบคุณ ระบบครอบครัวเสมือนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงทำให้เราเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง พอมาทำงานแล้ว ได้รับเสียงสะท้อนจากเพื่อนร่วมงานว่า “เป็นคนใจเย็น ทำงานละเอียด”

2) ความสุขในการเรียนรู้ ระบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทำให้บัณฑิตมีความสุขในการเรียนรู้ โดยเห็นได้จาก บัณฑิตมีความพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เสมอ เพราะใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา ในการฟังคนอื่น พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่ปฏิเสธ และมีความสุขในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในวิทยาลัยและเมื่อกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานบริการ บัณฑิตพยาบาลมองว่ารูปแบบการเรียนการสอนทำให้มีความสุขในการเรียนรู้ ที่ได้จากระบบครอบครัว “เป็นสิ่งที่มีความค่าและเห็นคุณค่าของตนเอง” จากระบบครอบครัวทำให้รู้สึกว่ามีคนช่วยสนับสนุน มีครูที่ปรึกษาคอยแนะนำ มีเพื่อนช่วยเหลือ บรรยากาศเหมือนบ้าน สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และครูได้ จะสังเกตเห็นว่าเด็กในเมืองมีความอ่อนน้อมถ่อมตนน้อยกว่าเด็กต่างอำเภอเด็กที่มาจากชุมชน นอกจากนี้บัณฑิตสะท้อนว่า “ระบบครอบครัวเสมือนในวิทยาลัย ทำให้มีความสัมพันธ์กับรุ่นพี่ อาจารย์และพี่ๆ สายสนับสนุน รวมทั้งในชุมชน ทำให้ปรับตัวได้ดี รู้สึกเหมือนเป็นเครือญาติกัน เรียนรู้การไว้วางใจกันเกิดความเชื่อมั่นในอนาคต”

3) จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ บัณฑิตมีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ มีคุณลักษณะพร้อมที่จะให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยความเอาใจใส่ ประจัญญาติมิตร มีความปรารถนาดีต่อกันและกัน มีความห่วงใยและเอื้ออาทร โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ และศาสนาช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน มีความชื่นชมยินดี การวางใจเป็นกลางในการกระทำด้วยเหตุและผล เสียสละแบบไม่หวังผลตอบแทน แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ มีทักษะการประยุกต์ใช้ระบบครอบครัวเสมือนในการดำเนินชีวิต คิดว่าผู้รับบริการประจัญญาติพี่น้อง มีความรู้สึกที่ว่าที่ทำงานเป็นเหมือนครอบครัว ผู้ร่วมงานผู้บังคับบัญชาสะท้อนให้เห็นว่าบัณฑิตมีคุณลักษณะ

ของการบริการผู้อื่นด้วยความใส่ใจ เสียสละไม่หวังผลตอบแทนในการให้บริการ มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน จากข้อมูลที่บันทึกและผู้สูงอายุสะท้อน “ได้ดูแลช่วยเหลือที่ดีกับชุมชน เช่น คนในหมู่บ้าน มาป่วย เราไปช่วยเยี่ยมที่บ้าน ไม่ได้ขอเรื่อง คนในหมู่บ้านป่วยเราไปเยี่ยม ไปถามไถ่ ไปช่วยเปลี่ยน NG ให้คำปรึกษา คำอธิบายที่ชัดเจนขึ้น การให้คำแนะนำเขาตามที่เราเรียนมา”

4. การใฝ่เรียนรู้พบว่า บันทึกมีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกอย่างสม่ำเสมอด้วยการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนที่ฝึกปฏิบัติในชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านเป็ดเป็นชุมชนต้นแบบที่ได้ไปสัมผัสความเป็นชุมชนทำให้บันทึกได้ประสานการทำงานในชุมชนจริงๆ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เมื่อจบไปทำงาน “เราได้นำความรู้จากประสบการณ์จริงไปช่วยทำงานในชมรม To be number one ไปช่วยรับทีม EMS ด้วย บ้างก็ทำให้เรามีจิตอาสา อาจเป็นเพราะที่เราทำมาตั้งแต่ในวิทยาลัย เราเคยทำในวิทยาลัย ตอนเป็นนักศึกษาได้ทำกิจกรรม พอมาทำงานเราก็ทำเช่นเดิม เราส่งสารหัวหน้า ไม่มีคนทำ เราทำได้ก็ไปช่วย เป็นจิตอาสา พิธีกร แล้วแต่เพื่อนขอมา เราไปได้หมดทุกอย่าง ไม่ปฏิเสธ เป็นเพราะ ระบบวิทยาลัย ระบบที่ถูกสอนมามีตัวอย่างจากเพื่อนร่วมรุ่นที่เป็นต้นแบบในการทำงาน เวลามีคนขอให้ไปทำอะไร เราก็ไปหมด”

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพบว่าโครงการผลิตพยาบาลชุมชนเพื่อชุมชน ของชุมชนและโดยชุมชน จังหวัดขอนแก่น มีนโยบายและแนวทางแก้ปัญหาที่มีความชัดเจนและสามารถแก้ไขปัญหาภาวะขาดแคลนพยาบาลชุมชนเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับคนในพื้นที่ ได้เข้าศึกษาและกลับไปปฏิบัติงาน โดยเฉพาะภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ชนบท เพื่อพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มทั้งปริมาณและเน้นคุณภาพของพยาบาลชุมชน ที่มีคุณลักษณะความเหมาะสมตามบริบท ผู้บริหารทุกระดับให้ความสำคัญ ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวช่วยให้บันทึกเกิดการใฝ่เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ดังนี้^{15,16}

1) บันทึกมีการคิดเป็นระบบโดยสามารถเปลี่ยนวิธีการคิดเมื่อเกิดปัญหาหรือสถานการณ์ที่ต้องจัดการแก้ไข มีการใช้วิธีคิดหลายแบบ หาเหตุผลและใช้ข้อมูลที่หลากหลายมองความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรอบด้าน มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหา กระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดใคร่ครวญ มีทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมบริการที่ดี ตอบสนองพร้อมให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยความเอาใจใส่ 2) มีความสุขในการเรียนรู้โดยเห็นได้จาก บันทึกมีความพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เสมอ เพราะใช้กระบวนการ

สุนทรียสนทนา ในการฟังคนอื่น พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไม่ปฏิเสธ และมีความสุขในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในวิทยาลัยและเมื่อกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานบริการ บันทึกดีพยาบาลมองว่ารูปแบบการเรียนการสอนทำให้มีความสุขในการเรียนรู้ ที่ได้จากระบบครอบครัว “เป็นสิ่งที่มีความคุณค่าและเห็นคุณค่าของตนเอง” จากระบบครอบครัวทำให้รู้สึกว่ามีคนช่วยสนับสนุน มีครูที่ปรึกษาคอยแนะนำ มีเพื่อนช่วยเหลือ บรรยากาศเหมือนบ้าน สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และครูได้ 3) การใฝ่เรียนรู้พบว่า บันทึกมีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกอย่างสม่ำเสมอด้วยการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนที่ฝึกปฏิบัติในชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านเป็ด เป็นชุมชนต้นแบบที่ได้ไปสัมผัสความเป็นชุมชนทำให้บันทึกได้ประสานการทำงานในชุมชนจริงๆ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เมื่อจบไปทำงาน พร้อมทั้งจะเรียนรู้และรับฟัง เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ 4) มีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ บันทึกมีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ มีคุณลักษณะพร้อมที่จะให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยความเอาใจใส่ ประจัญญาติมิตร มีความปรารถนาดีต่อกันและกัน มีความห่วงใยและเอื้ออาทร โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ และศาสนาช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน มีความชื่นชมยินดี การวางใจเป็นกลางในการกระทำด้วยเหตุและผล เสียสละแบบไม่หวังผลตอบแทน แสดงออกมากในรูปของพฤติกรรมที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ มีทักษะการประยุกต์ใช้ระบบครอบครัวเสมือนในการดำเนินชีวิต คิดว่าผู้รับบริการประจัญญาติพี่น้อง มีความรู้สึกที่ดีที่ทำงานเป็นเหมือนครอบครัว ผู้ร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาสะท้อนให้เห็นว่าบันทึกมีคุณลักษณะของการบริการผู้อื่นด้วยความใส่ใจ เสียสละไม่หวังผลตอบแทนในการให้บริการ มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน

การพัฒนาารูปแบบเครือข่ายจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้มีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากวิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก^{17,18} วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น เป็นสถาบันการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์โดยใช้นวัตกรรมระบบครอบครัวเสมือน และจากผลการศึกษานักศึกษาในโครงการฯ มีความคงทนของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เพราะบริบทของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น คือ มิติทางสังคมที่เล็กที่สุด ที่หล่อหลอมและขัดเกลาบุคคลให้เป็นคนดีของสังคม ที่ประกอบด้วย บุคคลที่มีความสัมพันธ์อันดีพ่อแม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย มีความสัมพันธ์กันอย่างอบอุ่นและลึกซึ้ง มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยทำหน้าที่ภายใต้วัฒนธรรมครอบครัวไทยในการดูแล ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อพัฒนาระบบการคิดของผู้เรียน โดย

ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี คือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้ออาทร (Caring) และมีปัญญาที่บ่งบอกถึงการเป็นคนเก่งที่สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (Systemic Thinking) ซึ่งหากบุคคลอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจทั้งตนเองและผู้อื่น ร่วมมือกันทำงานอย่างเสียสละ และเต็มใจจะเป็นผู้ที่มีความสุข (Happiness) สามารถให้บริการและดูแลผู้อื่นดูญาติมิตรได้¹⁰

การจัดการศึกษาแบบบูรณาการโดยใช้ระบบครอบครัวเสมือน สามารถพัฒนาอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์และเกิดความคงทนของอัตลักษณ์นั้นได้สอดคล้องกับการศึกษาของ ดร. มกรวพันธุ์ จุฑะรสก ที่ศึกษาไว้ว่าการประยุกต์ใช้ระบบครอบครัวเสมือนที่มีฐานของจิตของความอบอุ่น ความมีมิตรภาพ ความมั่นคงปลอดภัย สามารถพัฒนาองค์กรการศึกษาพยาบาล เชื่อมโยงกับการพัฒนาสถานบริการ สู่การพัฒนาาระบบสุขภาพของชุมชนได้ เพียงแต่การปรับใช้ต้องเหมาะสมกับภูมิสังคมบริบทแต่ละพื้นที่และการสร้างแนวคิด 3 ประสาน ระหว่างสถานศึกษา สถานบริการและภาคประชาชน ต้องมีความคิดร่วมกันที่จะเป็นผู้ต้องการกระทำความดีงาม เป็นผู้ที่ไม่หวังผลตอบแทน คือมีจิตที่จะให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง¹⁰การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการภายใต้แนวคิดระบบครอบครัวเสมือนสู่การพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิตจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ณ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2551-2555) ที่ผ่านมา พบว่า ระบบครอบครัวเสมือน เป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงอย่างมีคุณภาพ เกิดการพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิตอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในตัวของบัณฑิต เครือข่ายสถาบันการศึกษา สถานบริการและชุมชน นอกจากนี้ยังมีกรขยายผลการนำนวัตกรรมระบบครอบครัวเสมือนไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสุขภาพชุมชนในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีร์ช และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช พบว่าทั้ง 3 แห่งได้พัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชนเสมือนญาติ ร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม พร้อมกับดูแลประชาชนในชุมชนเป้าหมาย โดยจัดทำพันธสัญญาร่วมกับชุมชน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับภูมิสังคมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้แนวคิดระบบครอบครัวเสมือนในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างวิทยาลัยและชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสุขภาพ¹³ เป็นการให้คุณค่ากับความสำคัญในการประสานความร่วมมือ เกิดเป็นพันธสัญญาร่วมในการผลิตพยาบาลชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการขยายโครงการสู่จังหวัดที่มีปัญหาอัตรากำลังพยาบาลที่มีบริบทคล้ายกับจังหวัดขอนแก่น โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานบริการ องค์กรบริหารท้องถิ่น ชุมชน และสถานศึกษากำหนดเป็นนโยบายของจังหวัด
2. วิทยาลัยในสังกัดพระบรมราชชนก ควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการที่เน้นการพัฒนาการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาอาจารย์ผู้สอน การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการแสวงหาความรู้ในพื้นที่ โดยการปฏิรูปดังกล่าว ต้องทำในลักษณะบูรณาการไม่แยกส่วนและเน้นการพัฒนาอาจารย์เป็นแกนกลาง ให้ปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านทักษะการถ่ายทอดของอาจารย์ที่ช่วยสร้างเสริมทัศนคติและการปรับกระบวนการทัศนของผู้เรียนเพื่อให้เข้าใจความเป็นมนุษย์
3. ควรมีการศึกษาวิจัยประเมินและติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาให้ครบทุกรุ่นเพื่อศึกษาความยั่งยืนของอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ในบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา
4. ควรมีการศึกษาวิจัยสมรรถนะการพยาบาลด้านอื่นของบัณฑิตในโครงการฯ เพื่อศึกษาผลการจัดการศึกษาแบบบูรณาการโดยใช้ระบบครอบครัวเสมือนต่อคุณลักษณะบัณฑิตด้านอื่น ๆ
5. ควรมีการศึกษามลกระทบที่เกิดขึ้นจากบัณฑิตในโครงการฯ ต่อระบบสุขภาพชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ดร. มกรวพันธุ์ จุฑะรสก อาจารย์อภินิษฐา จุฑะรสก ดร.วัชร อมโรจนาวัฒน์ ดร. มารุต พัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึง ความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

1. วรณี เตียววิเศษ, อารีรัตน์ ชาญอยู่. ปัจจัยทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ในนครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 2558; 33 (4): 177-187.
2. พินิจ กุลละวณิชย์. เจาะลึกระบบสุขภาพ. 2558. ปัญหาการขาดแคลนพยาบาล. ค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2558. จาก: www.hfocus.org/content
3. กฤษดา แสงดี. สถานการณ์กำลังคนพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2551; 2(1): 40-46.

4. คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ทศวรรษกำลังคนด้านสุขภาพแห่งชาติ. แผนยุทธศาสตร์กำลังคนด้านสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559. ในเอกสารการประชุมวิชาการประจำปี 2551 เรื่องทางออกวิกฤตพยาบาล. กรุงเทพฯ: สมาคมศิษย์เก่าวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ สำนักการพยาบาล กรมการแพทย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ; 2551.
5. มานิต นพอมรบดี. สถานการณ์กำลังคนวิชาชีพในระบบสุขภาพ. จดหมายข่าวสภาการพยาบาล 2552; 12 (1): 68-78.
6. กฤษดา แสงดี, ทินกร โนรี, เพชรสุณีัย ทั้งเจริญกุล, และนงลักษณ์ พะไถยะ. สุขภาพและชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย; 2552.
7. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น. รายงานประจำปี สถานการณ์กำลังคนในจังหวัด พ.ศ. 2550.
8. วิชัย วงษ์ใหญ่. การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ : อาร์ แอนด์ เอ็น ปรินท์; 2554.
9. มกราพันธ์ จุฑะรสก, ลิลลี่ ศิริพร, และอณิษฐา จุฑะรสก. การปฏิรูปการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุขไทย บริบทวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เพื่อสร้างอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์. ในมกราพันธ์ จุฑะรสก และอณิษฐา จุฑะรสก. (บรรณาธิการ). การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรแห่งความสุข บนฐานจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือน. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา; 2556.
10. มกราพันธ์ จุฑะรสก. กระบวนการเรียนรู้จิตบริการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือน. ขอนแก่น. คลังนานาวิทยา; 2552.
11. วิจารย์ พานิช. ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง. กรุงเทพฯ: เอสอาร์ ฟรินติงแมสโปรดักส์ จำกัด; 2556.
12. พิชญ์สินี มงคลศิริ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทฤษฎีทางการพยาบาลด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค Jigsaw. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 2559; 34 (2): 123-131.
13. เสาวลักษณ์ แยมตรี, กัลยา ปังประเสริฐ, ศรีลำยอง สังข์ศิริ. การศึกษาความสามารถทางการเรียนคุณลักษณะนักศึกษาพยาบาลที่พึงประสงค์และภาพชีวิตอนาคต ของนักศึกษาทุนพยาบาลชุมชน และนักศึกษาที่ไม่สังกัดทุนพยาบาลชุมชน. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 2557; 32 (3): 173-182.
14. โรงพยาบาลขอนแก่น.สรุปรายงานประจำปีโรงพยาบาลขอนแก่น พ.ศ. 2552.
15. สังศรี กิตติรักษ์ตระกูล. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของวิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. วารสารกองการพยาบาล 2554; 38: (1): 116-126.
16. สมควร หาญพัฒนชัยกุล, มกราพันธ์ จุฑะรสก, ลิลลี่ ศิริพร และคณะ. การพัฒนาชุมชนสุขภาวะโดยใช้นวัตกรรมระบบครอบครัวเสมือน (หนึ่งวิทยาลัย หนึ่งชุมชน). วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข 2557; 24 (1): 67-79.
17. สภาการพยาบาล.แผนพัฒนาการพยาบาลและการผดุงครรภ์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559) นนทบุรี: สภาการพยาบาล; 2555.
18. จิราพร วรวงศ์, แสงดาว จันทร์ดา, วิไลวรรณ วัฒนานนท์, พัชรินทร์วิภา เพิ่มยินดี, รุ่งทิพย์ พรหมบุตร, พรรณีภา ทองณรงค์. องค์กรแห่งความสุขภายใต้วัฒนธรรมและค่านิยมร่วมที่เข้มแข็งด้านจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์. ขอนแก่น: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น; 2557.
19. สังศรี กิตติรักษ์ตระกูล. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของวิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. วารสารกองการพยาบาล 2554; 38: (1): 116-126.